

nardo«. Različite filozofske sisteme važe Papini u knjizi: »Crepuscolo dei filosofi«. Kroz bijesne valove najrazličitijih strujanja došao je Papini do svjetionika luke spasenja. Njegovo lutanje od pragmatizma do optimizma i kristijanizma nije značilo nestalnost karaktera, nego je Papini cijeloga svoga života išao za tim, da nađe zadnju i veliku istinu. On konačno dolazi do zaključka, da je jedino vjera kadra dati čovjeku pravo životno smirenje i ubiti u njemu skepticizam. Piše knjige: »Religione sta da se« i »Memorie d'Iddio«, u kojima se bavi tretiranjem vjerskih zasada. Ali još uvijek on nije našao pravi odgovor na svoj upitnik; to još uvijek nije njegov životni credo, jer on još u tim djelima drži, da vjera ima samo osjećajne i praktične, a ne spoznajno-teoretske vrijednosti. Iza tih knjiga, u njegovim idućim djelima dobiva se već pravi umjetnik, jer su i filozofske stvari pune artizma (»Pragmatismo«). Iza svjetskog rata sve jače dolazi do izražaja ta umjetnička strana u njegovim djelima, naročito u zbirkama pjesama (»Pane e vino«). Iza rata on se pita, čemu sve to, ta krv i ubijanje, te se grozničavo baca na čitanje Svetog Pisma. Piše knjige: »Storia di Cristo« i »Sant Agostino«. Ali Papini ne bi bio Papini, da je, našavši svoj životni credo, ostavio oštrinu i ubojitost svoga pera. On piše i knjigu »Dizionario d'uomo salvatico«, gdje perom kao topuzom obara lažne idole s njihovih tronova i gdje raskrinkava sve laži i poroke.

Napokon Papini piše i »Goga«, u kome na originalan i osebujan način kroz šibe satire iznosi pred nas svu mizernost i tragiku naših dana, današnjega života, svijeta i čovjeka.

II.

Kad se je Papini odlučio na pisanje knjige »Storia di Cristo« (»Povijest Kristova«), on je već bio uvjereni praktični katolik. Tu knjigu napisao je on za one, koji ne idu često u crkvu, te koji se prema katolicizmu odnose u najbolju ruku indiferentno. Pišući to omašno djelo (oko 500 str.), Papini je htio, da ono ima donekle i propagandni karakter. Radi toga nije se u njemu služio prečestim citatima crkvenih pisaca ni evanđelistima, da djelo ne dobije nekakav crkvenoslužbeni karakter. Zato se »Povijest Kristova« čita s očevitim neposrednim interesom, kao kakav zanimljivi roman. U obliku lapidarno pisanih rasprava esejističkog karaktera nižu se naslovi pojedinih dijelova knjige: Staja, Pastiri, Tri mudraca, Oktavijan, A ja vam kažem, Ljubite!, Tijesna vrata, Sunce i snijeg, Razderana haljina, Lama sabaktani, Imate li što za jelo? Molitva Kristu, itd., itd. Sami članci su kratki, od dvije tri stranice, pisani zanimljivo s bogatom erudicijom i tipičnim Papinijevim stilom. »Povijest Kristova« je povijest, što se povijesnih činjenica tiče. Ali ona je i književno djelo, što se tiče njene umjetničke strane. Ona i jest prvenstveno umjetničko djelo, književno djelo, a tek onda se može uzeti kao naučno djelo, jer Papiniju i nije bilo pred očima da napiše strogo znanstvenu knji-

gu. Ne može se s druge strane kazati ni to, da je to biografski roman u stilu Emila Ludwiga, Stefana Zweiga ili Franza Werfela. To je, istina, knjiga o životu i radu Isusa Krista, ali ona u isto vrijeme tretira i sve druge probleme, koji su s radom i životom Kristovim bili u kakvojgod vezi, kao što se detaljno bavi i opisivanjem svih onih, koji su dolazili u doticaj s Isusom. Zato to i jest djelo, koje je teško svrstati pod bilo koji kalup književnog djela.

Svi ovdje izneseni događaji uglavnom su već poznati čitačima, a možda ih se prije toga baš zato i nisu tako snažno dojmili, jer je svatko mislio, da ih toliko poznaje te smije mimo njih proći, a da se ne upušta u njihovu analizu. Papini je u ovoj knjizi kao vješti cicerone, koji nas vodi makar već i kroz poznat nam kraj, ali nam svojim primjedbama, temeljenima na oštrim zapažanjima, otkriva nove i dotada neslućene ljepote. Eto, tu leži snaga ove knjige, tu je njena fascinantna snaga. Jer, možda je najteže napisati dobru knjigu o stvarima, koje su većinom dobro poznate, a baš zato svaki čitač i traži nešto novo, nešto, što mu ipak nije bilo poznato. Iako je ova knjiga duboko osjećajna i artistički snažno pisana, ona je i filozofski na visokom niveau-u. — »Povijest Kristova« ukrašena je s nekoliko oti-saka Meštrovićevih impresivnih radova, a obasiže 490 stranica. Prijevod dra Fr. Biničkog jasan i gladak. Oprema je knjige veoma ukusna, a izdao ju je »Zbor duhovne mladeži« u Senju.

Vilim Peroš

UZ BENKOVICEVE SLIKE

Baročnog slikara Federiga Benkovića (Federighetto da Dalmazia, Bencovich Schiavon), rodom Hrvata, prikazao je u nas prvi Ivan Kukuljević Sakcinski 1858. u svom »Slovníku«, ne mogavši utvrditi ni vrijeme ni mjesto njegova rođenja (koje bi, po njegovu mišljenju, mogao biti Dubrovnik, Hvar, Omiš ili Šibenik) ni njegove smrti. Ja sam, ljubaznom pomoći Monsignora Janka Barlè-a, mogao još 1925. utvrditi, da je Benković umro 8. srpnja 1753. u Gorici. Prema zapisu u »III. libro mortuorum ad parochiam S. Hilarii Goritiae«, u kojemu se kaže: »Dnus Fridericus Bencovig ann. 76 debitis provisus sacratis obiit in Dno et sepultus est in Metropolitana die 8. julii 1753«, rođen je on 1677. Nije, prema tomu, ispravno tvrđenje dra. Rodolfa Pallucchinija u njegovu »Contributo alla biografia di Federico Bencovich«: »il merito di aver fissato i termini della vita del pittore spetta al Dr. Ivo Benković«, jer sam upravo ja saopćio dru. Benkoviću točan datum i mjesto smrti majstorove.

Ali sve do danas nije uspjelo utvrditi mjesto majstorova rođenja. Pored gore navedenih gradova u Dalmaciji iznosi se u najnovije vrijeme na temelju jedne bilješke grofa Bonoma Algarottija hipoteza, da je Benković rođen u Mlecima »da padre dalmata colà stabilito«. Činjenice, da je Kukuljević 1854. u Omišu, u kući Jerolima Benkovića (»potomka Friderikova«),

Federigo Benković
Krist i četiri apostola (crtež)

našao dva majstorova autoportreta, neke njegove crteže i ploče bakropisa, da se jedan od autoportreta sačuvao još do nedavno u posjedu Emilije Caralipeo rođene Benković, a pored njega i neki dokumenti o majstorovu životu, i da se on sam na jednom svom crtežu (»Bijeg u Egipat«, Mleci, Civico Museo Correr) potpisao »Bencovich Schiavon«, upućuju na to, da je on doista rođen u Dalmaciji.

Neosporna je zasluga dra. Rodolfa Pallucchinija, da je on u najnovije vrijeme kritički osvijetlio umjetničku ličnost Benkovićevu, iznio nove dokumentarne vijesti i utvrdio čitav niz njegovih prije nepoznatih djela (u članku »Federico Bencovich«, »Rivista d'arte« XIV, Firenze 1932; u već pomenutom »Contributo« u »Atti del Reale Istituto Veneto di scienze, lettere ed arti« XCIII/2, Venezia 1936) i, najposlije, u članku »Profilo di Federico Bencovich« u reviji »La critica d'arte« V, Firenze 1936). Prema Pallucchiniju dosad je poznato od Benkovićevih djela 18 slika (pored onih 11 izgubljenih, koje spominju stariji pisci), 6 crteža i 1 bakropis. U najnovije vrijeme iskrsavaju, međutim, sve češće nova, dosad nepoznata djela majstora.

Tako je »Društvo prijatelja Strossmayerove galerije« prošle godine nabavilo u Londonu i poklonilo »Strossmayerovoj galeriji« jednu od najljepših i najznačajnijih slika Benkovićevih, »Abraham žrtvuje Izaka« (platno, vis. 220 cm, šir. 168 cm). Vjerojatno je, iako se ne može pouzdano utvrditi, da je to ona slika, koju u svom katalogu galerije dvora u Pommersfeldenu 1719. spominje J. R. Byss, a koje je odande 1801. netragom nestalo za vrijeme francuske okupacije. Izvrsnu stilsku i estetsku analizu naše slike daje Pallucchini u svom članku »Profilo di Federico Bencovich«.

U izvanredno zanimljivoj izložbi »Italienische Barockmalerei«, koju je u svibnju i lipnju ove godine, od reda iz privatnog posjeda, priredila bečka »Galerie St. Lucas«, bila je izložena Benkovićeva studija »Bogorodica sa dva dominikanska sveca, sv. Petrom i sv. Jerolimom« (platno, vis. 63 cm, šir. 47 cm). Pored ove bila je izložena pod oznakom »Krug Piazzettin« slika »Oslobođenje Petrovo« (platno, vis. 98 cm, šir. 131 cm) iz galerije grofa Attemsa u Grazu. Stara tradicija, međutim, kaže, a stil je slike potvrđuje, da je i ovo djelo Benkovićevo. Znamo, da je Benković potkraj svoga

života bio u tijesnim vezama sa porodicom grofova Attems. Pri tome treba istaknuti, da se danas neke slike, koje se u galerijskim katalogima pripisuju Piazzetti, počinju pridijevati Benkoviću. Tako, na primjer, »Bogorodica sa svecima« i »Mandaljena« u berlinskom Kaiser-Friedrich-Museum, »Bogorodica sa svecima« zbirke A. T. Fuller u Bostonu i »Bogorodica sa svecima i pokajnicima« rimske zbirke Bastinelli.

I u ovom pogledu valja zahvaliti Pallucchiniju, da je na temelju znalačke stilske analize odvojio ta djela iz »oeuvre-a« Piazzettina i dosudio ih Benkoviću, kao što je i veoma umno razotkrio utjecaj Benkovićev na mladog G. B. Tiepola, koju je činjenicu, uostalom, bio već uočio 1806. G. A. Moschini istaknuvši, da je rani stil Tiepolov bio »caricato alla Bencovich«.

Na dražbi bečkog »Dorotheum-a«, koja se održala od 17. do 19. lipnja ove godine, nalazio se (u katalogu 447. pod brojem 246.) i jedan crtež Benkovićev »Krist i četiri apostola« (kreda, vis. 28 cm, šir. 42 cm), koji svojim odličnim kvalitetama upotpunjava do danas relativno malobrojne poznate crteže majstorove.

Komponente stila i utjecaja Benkovićeve umjetnosti veoma su složene i nisu još do danas sasvim objašnjene i utvrđene. Dok se u njegovu stilu ukrštavaju elementi umjetnosti Magnasca, Cignanija (njegova učitelja), Crespia i Piazzette, utječe on sam znatno na mletački settecento i na austrijsko slikarstvo rokoko-a, a naročito na F. A. Maulbertscha i F. X. Palka.

Dr. A. Schneider

KNJIGA ČOSIĆEVIH KRITIKA I REFERATA

U knjizi »Kroz knjige i književnost«, tri godine poslije prerane smrti ovoga jednog od najjačih modernih srpskih prozaista (autora »Pokošenog polja«, »Vrzinog kola«, novela »Kao protekle vode« i neobjavljenog romana »Tuberkuloza a. d.«), u redakciji i s predgovorom Boška Novakovića, sa slikom, reprodukcijom buste i autokarikaturom autorovom, sabrana je serija različitih kritičkih članaka Branimira Čosića o srpskoj i stranoj književnosti. Pisani vrlo savjesno i korektno, kao sve, što je Čosić pisao, ali bez dublje kritičke vrijednosti (ili u formi književnih pisama, koja su Čosiću sugerirali Francuzi, ili u formi običnih povremenih recenzija), ovi zapisi ne mogu predstaviti svoga pisca u cjelini, premda nisu bez vrijednosti ne samo kao dokumenti Čosićeva živog interesiranja za sve, što se odnosi na književnost, nego i kao dio mrtve književne kronike unatrag pet do deset godina, u kojoj se govori i o tri Hrvata (Dinko Šimunović, Ljubomir Maraković i Stanko Tomašić). Zar ne bi bilo mnogo bolje,

povodom trogodišnjice autorove smrti, izdati na pr. neizdanu »Tuberkulozu a. d.«, koja ima autobiografski karakter? Predgovor Boška Novakovića ne tangira ni jednu novu komponentu i ne kazuje ništa novo o Čosićevu književnom talentu, iako je s informativne strane vrijedan i interesantan. Zašto se vrlo nepažljivo redigiran sadržaj knjige ne slaže sa stvarnim sadržajem ove zaista lijepo i s ljubavlju opremljene (Oton Polak) knjige, u kojoj nema svih onih članaka, koje urednik navodi u sadržaju?

I. K.

GLAZBENE PRIREDBE

Opera

Dovršivši u Njemačkoj svoje u Zagrebu započete studije, gđa. Gjurgja Halper stekla je tamo u razmjerno kratko vrijeme laskav naslov »državne operne pjevačice« i tako je kao renomirana pjevačica došla na svoje prvo dvokratno gostovanje u Zagreb. Tom zgodom izabrala je dvije posve kontrastne uloge: Carmen i Desdemonu u Otelu. Gđa. Halper ima dvije velike prednosti: kulturu i temeljitu izrađenost uloge koju prikazuje. To je dobra strana njemačkog preciznog rada, a što se od naših pjevača, koji moraju svladavati što veći repertoar — gotovo niti ne može zahtijevati. Kod nje svaka riječ ima potrební naglasak, svaka kretnja je određena, uz to jasan njemački izgovor. Glumački je njezina Carmen bila prepređena, svijesna svoje moći. Svakako zanimljivo izrađena uloga. Glas je posve izjednačen, velikog opsega, pa može svladavati ne samo sopranske, već i dublje pisane uloge, iako joj po boji glasa više odgovara sopranska struka, te ukusno njime raspolaže.

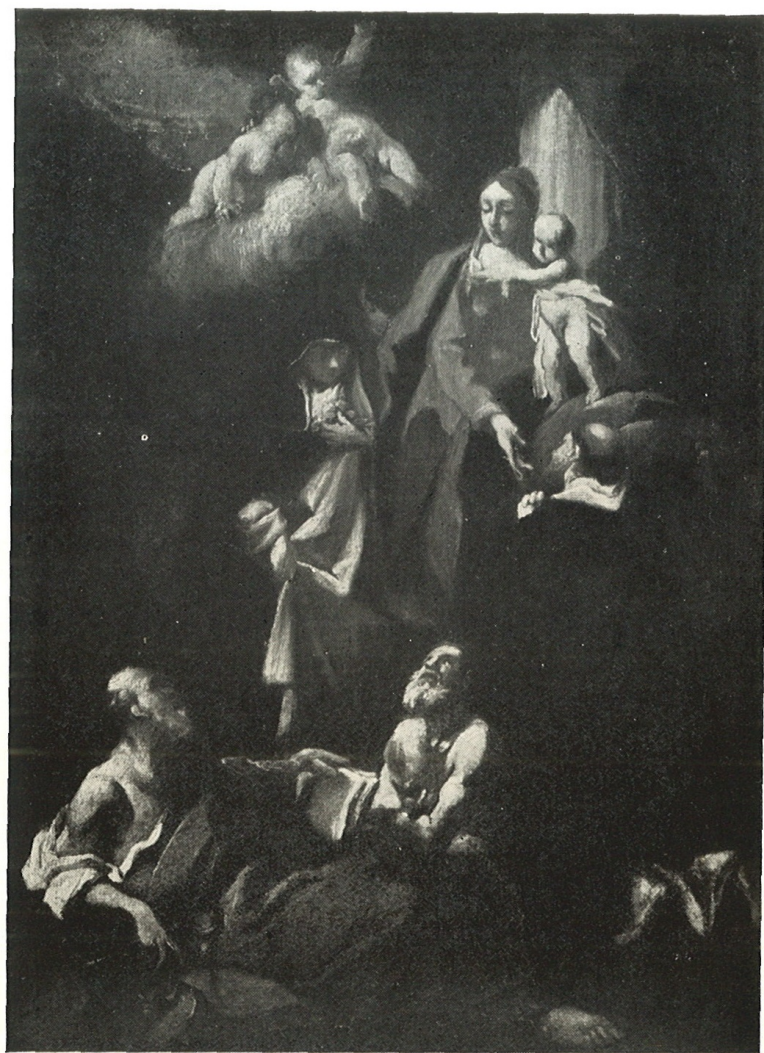
Znatno manji uspjeh mogao je zabilježiti tenor beogradske opere, Čeh Jan Bartonj. Glas mu u srednjim položajima ima neugodan prizvuk, a u visini mu je piano upravo nemoguće, te glas zvuči surovo i prodorno. Glumački je iznio Don Josúa dramatično, već na granici realističnoga. Izvrsna Micaela bila je gđa. Gjuranec; šteta da taj lijepi zvonki glas tako rijetko dolazi do izražaja. Po pojavi i pjevački uspjelog Escamila prikazao je gosp. Grba. U živom tempu vodio je predstavu gosp. Jozefović.

Koncerti

Iako je već sezona na izmaku, što se i po posjetu općinstva opaža, desilo se, da su u tri dana redom bila tri zborna koncerta. U interesu pojedinih društava bilo bi, da sva pjev. društva, koja priređuju godišnje koncerte, međusobno dogovorno razdijele termine, tako da bi otpao na svaki mjesec po jedan vokalni koncert. Prvo je koncertirala Zgb. Polifonija (muz. vodstvo M. Ivšić), a sudjelovali su prof. Zv. Špehar (violina) i M. Stahuljak (orgulje).

Federigo Benković
Abraham žrtvuje Izaka
Strossmayerova galerija - Zagreb

Federigo Benković
Bogorodica sa svecima

Federigo Benković
Oslobodenje Petrovo